

**Українська художня культура к.ХІХ-поч. ХХ ст.
і діяльність Бориса Грінченка**

Університетський коледж

Київського університету імені Бориса Грінченка
02094 Київ, проспект Гагаріна, 16 тел. (044) 558-25-81

uk@kmpu.edu.ua

Тетяна Кормакова

викладач-методист, викладач

образотворчого мистецтва

Тетяна Павловська-Єжова, викладач

вищої категорії, викладач музики

Представлені матеріали були обговорені під час засідання круглого столу, присвяченому 149-річчю від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка і розглядаються як культурологічна тема для старшокласників.

Ключові слова: українська художня спадщина, синтез мистецтв, модерн, національна спадщина, архітектурні стилі, народний стиль, народна пісня, українська музика, народні традиції.

Мета: ознайомити старшокласників з культурною спадщиною України кінця ХІХ – поч. ХХ ст. і творчістю відомого українського письменника, громадського і політичного діяча Бориса Дмитровича Грінченка;

вчити школярів презентувати матеріал перед аудиторією, використовувати систему «Internet», Smart – дошку; вчити висловлювати власну думку і критично оцінювати твори образотворчого та музичного мистецтва; формувати у старшокласників зацікавленість і надалі знайомитися з пам'ятками мистецтва, розуміти місце і роль мистецтва України у світовому культурному просторі.

Форма проведення: Круглий стіл.

Ведучий: Готуючись до відзначення 150-річчя від дня народження Б.Д.Грінченка, сучасники ще раз пересвідчуються у вагомому доробку письменника, педагога, мовознавця, перекладача, вченого-філолога, літературного критика і публіциста, фольклориста і етнографа, громадського діяча.

На засіданні круглого столу будемо говорити про період в українській національній культурі – кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Перед вами будуть виступати: історик, літератор, мистецтвознавець, архітектор, інженер, музикознавець, хормейстер (представляємо школярів). Музичні твори виконають студенти музично-педагогічного відділення Університетського коледжу.

Історик: Дивлячись очима людини ХХІ століття, коли українське мистецтво посіло значне місце у світовому художньому процесі, нашим сучасникам стає зрозумілим, що окрім реалізму існував національний варіант імпресіонізму, українські митці створили прекрасний взірць модерну в архітектурі. Світове визнання здобули представники

українського авангарду початку ХХ століття, а їх творчість вплинула на розвиток живопису, скульптури, сценографії в країнах Європи, Америки. Архітектурні витвори В.Городецького, реалістичні полотна С.Васильківського, С.Світлицького, М.Пимоненка, епічні полотна І.Рєпіна, М.Самокиша, імпресіоністичні твори М.Мурашка, М.Жука, А.Маневича, М.Кузнецова, В.Фельдмана і сьогодні залишаються шедеврами світового малярства.

(під час розповіді на екрані демонструється ілюстративний ряд творів видатних майстрів живопису)

Українське національне мистецтво було тісно пов'язане з літературою, музикою, графікою, живописом, декоративно – прикладним мистецтвом, скульптурою і архітектурою, і тільки в такому зв'язку можна розглядати названий період. Саме на цей час припадає діяльність відомого педагога, письменника, мовознавця, видавця, громадсько- політичного діяча Бориса Дмитровича Грінченка.

Літератор: Маючи псевдонім «Вартовий», Борис Грінченко дійсно три десятиліття стояв на сторожі рідної культури, був прикладом самовідданої праці, громадсько-просвітительської діяльності. Мало хто з діячів української культури міг би сказати про себе, як він:

Я не скажу, щоб розумом я жив,
Я не скажу, щоб серце в мене спало,
Але його я тяжко пригнітив,
Але йому так волі дав я мало.
Повинність я над все ушанував,
Віддав себе я праці без вагання,
Я йшов туди, де розум посилав...

Діяльність Бориса Грінченка була досить дієвою. Іван Франко називав його «справжнім борцем за українське слово», а видання Грінченком ряду газет, журналів, етнографічних досліджень, збірок народної творчості вплинули на ціле покоління українських митців. Активна діяльність громадських організацій у Харкові, Києві, Львові, а саме товариства «Просвіта», яку Б.Д. Грінченко очолював як у Чернігові, так і Києві, праці видатних письменників, публіцистів, серед яких слід назвати: Ю.Федьковича, І.Франка, О.Пчілку, М.Старицького, Л.Українку, М.Коцюбинського, М.Грушевського, Б.Антоненко – Давидовича, були направлені на розвиток державності, утвердження української мови і збереження української культури. Надзвичайну роль в ХІХ ст.. відігравали засоби інформації – газети, журнали, літературні твори, живописно-графічні і фотографічні матеріали, влаштування виставок, публікації з питань архітектури, мистецтва. Відстоювання цілковитої автономії України, боротьба проти русифікації, виховання національних почуттів визначили тематику і жанри українського мистецтва. «Малоросія має свої самобутні мотиви, її вишивка, тканини, гончарні вироби заслуговують не на меншу увагу, ніж її пісні».

(На екрані- цитата М.Д. Раєвської – Іванової. Звучить українська народна пісня «Гомін степів» у супроводі бандури.)

Літературна спадщина Бориса Грінченка творилась в умовах, коли українське писемство мусило бути одразу всім: «політичною трибуною, публіцистикою, філософією, криком,

плачем, стогоном поневоленої народної маси». Не дивлячись на такі складні умови, на сторожі рідного слова, історії, культури він справді був Вартовим.

Ведучий: Ще за доби Т.Г.Шевченка закладаються основи українського мистецтва. З середини ХІХ ст. підвищується інтерес до традиційного житла, архітектури, що була «не з-за кордону, а сформувалася в душі народній». Літературно-мовна народність відроджує думку про розвиток народних ремесел – гончарства, різьбярства, килимарства, вишивання і гаптування. Ідею створення архітектури суто народної висловили С.І.Васильківський, М.А.Дмитрієв, О.Г.Сластіон, В.Г.Кричевський. Спробуємо і ми, характеризуючи розвиток архітектури к. ХІХ – поч. ХХ ст., побачити її такою, якою її міг сприймати Борис Грінченко, проходячи повз фасади будинків, що з’являлися наприкінці століття у багатьох містах України.

Архітектор: Стрімко змінювалося тогочасне місто, забудовуючись пишними, життєрадісними спорудами. Руйнуються старі вали, середньовічні пам’ятки, а на зміну затишним вуличкам прокладають широкі вулиці і засаджені деревами бульвари. Час вимагав збільшення міської забудови, розробки нових типів споруд, матеріалів, конструкцій. Важливе місце тепер посідає інженер-будівельник, без його участі не проектується ні одна споруда міста. Прибуткові будинки, виставкові павільйони, банки, лікарні, вокзали, заводські корпуси, театри, музеї будуються на ділових вулицях і центральних площах. Формуються нові архітектурні напрями і стилі, загострюється боротьба нового зі старим.

(демонструються на екрані фотографії архітектурних споруд міст України: Одеса, Суми, Полтава, Чернігів).

З «будинку для гостей» у с. Лебединці на Чернігівщині почалося формування і розвиток народного стилю в архітектурі. Назви «малороссийские постройки», «современные постройки в строгом русском стиле», підкреслювали національну, а не панську приналежність. 1903 року з публікацій відомого живописця, етнографа О.Г.Сластіона починають вживати термін «український стиль». О.Сластіон став ініціатором впровадження в архітектуру кераміки, чистого кольору, що були глибоко народним елементом в національному житлі. Саме цей термін будуть широко вживати художники і архітектори: В.М. Щербаківський, Г.О. Коваленко, М.Міллер, В.П. Кричевський, І.І. Трущ, а також видатні письменники - М. Коцюбинський, О. Пчілка, Б.Грінченко, О. Вороний, історик Д.І. Яворницький.

1897 рік ознаменував появу нового стилю – стилю модерн.

Модерн (від франц. *moderne* – новітній, сучасний) – стильовий напрям у європейському й американському мистецтві, що виник на зламі ХІХ – ХХст.

(визначення проектується на екран)

На відміну від європейського модерну, в архітектурі України слід розрізняти **модерн народного стилю** та **раціоналістичний модерн**. Пошуки народного стилю були пов’язані з появою нових типів споруд для міста і села, використання нових конструкцій й матеріалів, новаторським підходом до будівництва. В новому стилі не тільки враховуються можливості матеріалів, форм, кольору, але і природно-кліматичні особливості України. В кожній споруді людина нібито стверджує свою владу над зображеним і реальним простором, над світом. Головним в архітектурі стає художній

образ, розкритий в інтер'єрі та екстер'єрі. Фасади прикрашаються керамічною плиткою і цегляним оздобленням. Майоліка використовується у фасаді та інтер'єрі.

Інженер: Урочистими були споруди українського модерну, якщо їх прикрашали волинський лабрадорит, сірий і червоний граніт, кримський базальт, черепашник, інкерманський камінь... Сріблясті гранітні цоколі, великі аркові і традиційні прорізи стін, квітучі орнаменти над вікнами і у простінках, барвисті фризи з розетами вражали своєю витонченістю і філігранними формами. Скільки національних елементів можна побачити на фасадах будинків! Наче з української вишивки перейшли знайомі теми: «Вазон», «Дерево життя». На багатоколірних кахелях виблискували сліпучо-білі, ясно-сині, оранжево-червоні кольори, що захоплювали фантастично красивим рисунком орнаменту з народним характером. Герби міст, якими часто прикрашали центральний портал, мали написи, зроблені старовинним українським шрифтом. Це був гімн народним мистецтвам, де тема «добра і зла», «миру і краси» стає метафоричною.

Історик: Перебуваючи у Чернігові з 1894-1902 рр. Борис Грінченко працював у земській оціночній комісії секретарем земської управи, вивчав історію та культуру міста. Свого часу це була земля східно-слов'янського племені сіверян, входила до складу Київської Русі, з 1024 р.- центр Чернігівського князівства.

І падає минулого завіса,

Все ожива, минуле не вмира!

(Л.Старицька-Черняхівська)

Архітектор: Серед пам'яток архітектури Чернігова, що вивчалися за часів Бориса Грінченка – Спаський собор, Благовіщенська церква, барокові забудови, а саме- будинок чернігівського полковника Я.Лізогуба, будинок колегіуму та ансамбль Слєцького Успенського монастиря. Грінченко бачив і був обізнаний з пам'ятками архітектури міста. Перебуваючи у Чернігові з 1894 по 1902 рр. Грінченко працював у земській оціночній комісії, упорядковував рукописний фонд Т.Г.Шевченка в Музеї української старовини, який було відкрито у 1902 році чернігівським губернським земством на основі музейних і архівних реліквій колекції В. Тарновського.

(на екрані демонструється відеоряд архітектури Чернігова і живописна робота «Портрет В.В.Тарновського» художника В.Гороновича).

Звичайно, Чернігів не претендував на місто з стрімким розвитком і не відгукувався на нові вимоги часу.

Історик: Інша справа – Київ. Ритм міста, його своєрідність, колорит зразу міг відчути Борис Грінченко. Переїхавши до Києва 1902 року, він жив на вулиці Маріїнсько – Благовіщенській (тепер вул. Саксаганського, 67 та по вул. Гоголівській 8 і 27).

(на екран проєктуються фото старого Києва, вулиці і площі міста).

Місто не могло не захопити своєю старовиною, мальовничими краєвидами, бо це було «найчарівніше місто в світі». Тут дивним чином поєдналося європейське та провінційне з малоросійськими рисами, неповторною єдністю природи та пишної, чудернацької, небаченої архітектури. Київ к. ХІХ – поч. ХХ ст. був найбільшим у містах Подніпров'я, центром культурного життя всієї Південної України. Воно не тільки зростало чисельно, а змінювалося якісно в культурному відношенні. Наявність Імператорського Університету

св.Володимира, Політехнічного та Комерційного інститутів, музеїв, бібліотек, ряду культурно–громадських організацій, театрів закріпило за Києвом позицію центру мистецтв. Кожна архітектурна пам'ятка: і Володимирський собор, і будова Політехнічного інституту, і 1-а чоловіча гімназія, музичне училище, будова Київського купецького зібрання визначили варіант українського стилю. Саме у Києві зосереджується багато діячів, що працюють на ниві літератури, культури, мистецтва. І саме у Києві Борис Грінченко зважився на експеримент–стати письменником. Хибною є думка, що Грінченко відганяв від себе «чисте мистецтво». Як і більшість сучасників, він стояв на позиціях зміцнення українського мистецтва, виступав з критичними статтями, присвяченими насущним проблемам розвитку української культури.

Не слід забувати, що наприкінці ХІХ ст. селян на Україні було 22 млн. і основна маса людей вважала рідною мовою українську. Не дивно, що саме під керівництвом Бориса Грінченка проводяться культурно-мистецькі заходи, розгортається боротьба за українізацію школи. Створив («Листи з України Наддніпрянської», 1892 – 1893рр.), два підручники українською мовою – «Буквар. Українська граматики до науки: читання й писання» (1888 р.); «Рідне слово. Українська читанка» (1912 р.). Доповнив і видав найкращий в українському мовознавстві словник – 4-томний «Словарь української мови» (1907 – 1909рр.).

Літератор: З 1900-х рр.. активізується книговидавнича справа, поживаються газетні видання. Пригадаймо, що Борис Грінченко випускав рукописні журнали, клопотав перед цензурою про видання української періодики. За період з 1894-1899 рр. у Чернігові письменником було випущено 45 назв книг для народу(тираж складав 200 тис. примірників), організував видання 36 науково-популярних книг. Переклав українською мовою твори Г.Гейне, О.Пушкіна, А.Майкова, Ф.Шиллера, В.Гюго, Д.Дефо, А.Франса.

Мистецтвознавець: З літераторами, з книговидавцями активно співпрацювали художники. Практично всі художники були прекрасними живописцями і графіками. Відкриття рисувальних класів при гімназіях, школах, університетах стало вирішальним у поширенні всіх видів графічного мистецтва. Значна увага приділялася оволодінню різноманітними графічними техніками, формуванню мистецьких поглядів молоді на передачу і відображення дійсності. Одним з перших українських графіків, хто звернув увагу на книжкову ілюстрацію та художнє оздоблення, був Микола Самокиш, який збагатив літературні видання елементами українського орнаменту. Працював аквареллю, олівцем, пастеллю, любив техніку туш-перо.

(на екран проєктуються роботи М.Самокиша)

Відродив книгу як витвір мистецтва відомий український художник Василь Кричевський. Культура старовинної книги була співзвучна періоду національного пробудження на поч.ХХ ст. Вивчаючи українську книгу ХVІ-ХVІІІ ст., він заклав основу українського національного модерну в графіці. Досягнення української барокової орнаментики було трансформовано в дусі нових видань і потреб часу. («Історія України»,1912., «Кульурно-національний рух ХVІ-ХVІІІст.»,1911).

На початку ХХ ст. талановитий український графік Георгій Нарбут виробив власну манеру і зосередився на книжковому орнаменті. Всі його графічні композиції вирізняла стильність і досконалість. Він не просто повторив, а переосмислив побачене, створив власну нарбутівську графічну інтерпретацію. Захопившись українською витинанкою, дерев'яною іграшкою, рукописною книгою, Нарбут виконує серію портретів силуетною манерою. («Портрет Бориса Нарбута», 1913, «Портрет А. Ждановича», 1914, «Єнісей. Гість-студент», 1913, «Соловей» Г.Х. Андерсена, 1912).

Обкладинки нагадують декоративну парчу, на якій каліграфічно прописано напис. Фігури людей і тварин нагадують іграшкові образи, побачені художником.

Ведучий: Звертаючись до українських народних традицій, органічно засвоюючи світовий культурний досвід, майстри архітектури, живопису, графіки, музичного мистецтва доби Бориса Грінченка збагачували українське мистецтво і долучали його кращі зразки до європейського та світового культурно-мистецького простору.

Історик: Українське музичне мистецтво кінця ХІХ–початку ХХ ст. розвивалось в тяжких умовах соціального і національного гноблення, переборюючи різні заборони, штучні обмеження, економічну скруту. Разом з тим, позитивний відбиток на його стан наклали характерні для цього часу соціальні й культурні зрушення, революційні події, посилення міжнаціональних прогресивних взаємин. Зміцнюються контакти між штучно розділеними державними кордонами частини української землі, наступає помітна консолідація художніх сил, спрямована на утвердження демократичного характеру та національної визначеності музичної творчості.

Примітною особливістю стала професіоналізація українського музичного мистецтва. Головним осередком музичної освіти були спеціальні заклади, які існували при Російському музичному товаристві та його відділеннях. Вони відігравали значну роль у підготовці творчих і виконавських кадрів на Україні. Вагомий внесок у розвиток музичної педагогіки та освіти здійснювали вихованці губернських музичних училищ, які відкривали свої приватні школи й запрошували викладачами колишніх товаришів по навчанню. Співи й музика, як відомо, посідали чільне місце в багатьох духовних учбових закладах (церковноприходських школах, єпархіальних училищах, семінаріях, духовній академії). Музична освіта складала в них нерідко основу для подальшого розвитку професіоналізму. Вихованці цих закладів не стояли осторонь мистецького життя. Чимало українських композиторів і громадських діячів (М.Леонтович, О.Кошиць, К.Стеценко, П.Тичина та ін.) одержали початкову музичну підготовку в духовних учбових закладах.

Музикознавець: Важливу роль в розширенні тематики й збагаченні змісту музичних творів відіграли щільні контакти композиторів з літературним середовищем. Звернення до художнього доробку видатних українських поетів, письменників позначилося як на загостренні громадянської проблематики, так і появі розмаїття ліричних образів. В українській музиці все виразніше накреслюється тенденція до поглибленого розуміння принципів народності, всебічного і творчо - активного використання фольклорних джерел.

фольклор (англ. від *folk-народ* і *lore-наука*- вид творчої діяльності народу, що виявляється в усній поезії, музиці та інших видах мистецтва).

(визначення проектується на екран)

Серйозних досягнень здобула українська фольклористика у вивченні народного епосум. Їх збирання і дослідження, широко розгорнуте філологами в другій половині ХІХ ст., на музичній ниві продовжені Миколою Лисенком, діяльність якого була спрямована на вивчення творчості носіїв кобзарського мистецтва та музики дум. Велика роль у розшуках українських народних співців належала відомому художникові, знавцеві кобзарської справи, Опанасові Сластіону. З ним пов'язані майже всі записи дум з мелодіями початку ХХ століття.

Історик: На початку 1875 року до Петербургу вперше приїхав відомий український народний співак – кобзар **Остап Вересай**, який з величезним піднесенням та натхненням виконував українські народні пісні та думи.

(На екран проектується фотографія кобзаря)

Враження від концерту було надзвичайним : «Мовби самі животворні вітри далеких епох і велич народу потужним поривом пронеслися через душі і серця слухачів»- писали петербурзькі газети. А в березні того ж року відбувся ще один концерт співака. Виступ кобзаря супроводжувався «Гуманними картинами» з діапозитивів, які на замовлення М.Лисенка виконав український художник П.Мартинович. І знову вражаючий успіх і добра слава про невичерпні багатства українського фольклору.

(викоуються на бандурі обробки українських народних пісень)

Музикознавець: Музична творчість на зламі століть характерна розмаїттям індивідуальних стильових почерків. У цій мистецькій галузі діяли представники різних творчих поколінь. Плідно продовжував свою роботу основоположник української композиторської школи Микола Віталійович Лисенко. **М.Лисенко** – (1842-1912) - **центральна постать в історії розвитку музичної культури України.** Він- великий національний композитор, блискучий піаніст, талановитий хоровий диригент, педагог, вчений-фольклорист, активний музично-громадський діяч.

(на екран проектується фотографія М.Лисенка)

Бориса Грінченка і Миколу Лисенка поєднували близькі творчі і дружні, приятельські стосунки. Зважимо, що з тих, хто найрішучіше підтримував кандидатуру Б.Грінченка для видавництва словника української мови був М. Лисенко (доречі, в помешканні Лисенка і почалася праця письменника над словником, деякий час після переїзду у 1902 р з Чернігова до Києва Б.Грінченко з дружиною жив у М.Лисенка). Їх поєднувала спільна діяльність в «Просвіті». М.Лисенко разом зі своїми учнями немало сприяв влаштуванню музичних програм. Великі заслуги М.Лисенка в галузі художньої обробки народної пісні. Внаслідок багаторічної роботи по збиранню і вивченню української народнопісенної творчості, він опублікував понад 500 зразків українського музичного фольклору, причому це не тільки обробки для одноголосного чи хорового виконання, а й в інструментальному виконанні. У своїх двох рапсодіях композитор вперше в українській фортепіанній музиці в концертно-віртуозному плані розробляє особливості народно-епічної музичної творчості(дум), мелосу і ритміки жартівливо- танцювальних пісень. Традиційний жанр рапсодії з її вільним чергуванням і контрастним зіставленням різних

за типом тем-образів, ритмів, темпів він творчо використовує на національному українському ґрунті.

Рапсодія (гр.*rhapsodia*-назва пісень, віршів, легенд, що виконувались мандрівними співцями). Віртуозний музичний твір; фантазія на народні теми

(визначення проектується на екран)

Показові в цьому відношенні його Друга рапсодія «Думка-шумка» та «Героїчне скерцо».

(виконується «Думка-шумка» М.Лисенка)

Музикознавець: Плеяда молодих митців- Микола Леонтович, Кирило Стеценко, Яків Степовий, Станіслав Людкевич та ін., розвиваючи естетичні настанови Лисенка, проклали нові шляхи розвитку українського музичного мистецтва.

Кирило Григорович Стеценко (1882-1922)-класик української музики, послідовник М.Лисенка .

(на екран проектується фотографія К.Стеценка)

Освіту здобув у духовній школі, а потім семінарії. У 1899 році відбулась знаменита зустріч із М.Лисенком. Разом з іншими семінаристами Стеценко брав участь у хорових подорожах Лисенка по Україні. Зустріч з Лисенком, спільна робота в хорових колективах та знайомство з його творчістю стали важливою подією в житті молодого музиканта. Не дивно, що перші його хорові твори, написані на слова Б.Грінченка «Бурлака» і «Могила», зазнали значного впливу творчості М.Лисенка. Згодом творчий шлях К.Стеценка засвідчує самостійний підхід до розв'язання мистецьких завдань, а одним з найбагатших джерел, що живили творчість композитора, була українська пісня.

(виконується «Вечірня пісня» К.Стеценка на слова В.Самойленка)

Літератор: З великою повагою відносився молодий композитор до Б.Грінченка, високо шанував його талант. Ось один з листів Стеценка до Б.Грінченка , датований 1909 роком:

„ Вельмишановний Борис Дмитрович!

Як маєте завтра, у неділю, вільний час увечері і як ласка Ваша, то не одмовтесь прийти до мене. Збирається товариство у мене співак і всякого молодого люду. Хотіли б дуже бачити Вас серед себе.

Прихильник Вашого таланту. ”

На слова Б.Грінченка написані солоспіви « І тихая хатинька», «Квітчані сльози», «Ой чого ти, дівчино, та й засумувала», а також за його казкою дитяча опера «Лисичка, Котик і Півник».

«Квітчані сльози»-один з найкращих українських солоспівів. В ньому композитор користується улюбленим прийомом контрасту: світла ідеалістична картина природи протиставлена злигодням життя дискримінованої української інтелігенції.

(звучить солоспів « Квітчані сльози» у запису).

Музикознавець: Степовий(Якименко) Яків Степанович (1883-1921) належить до когорти українських композиторів, які гідно представляють демократичну вітчизняну культуру.

(на екран проектується фотографія Я.Степового)

Яків Степовий здобув блискучу музичну освіту- у 12 році був зарахований до Придворної співацької капели, пізніше закінчив Петербурзьку консерваторію. У його

доробку чильне місце посідають камерно-вокальні твори, фортепіанні мініатюри, майстерні обробки українських народних пісень. Помітне місце в українській музиці посіли фортепіанні твори Степового, образно-інтонаційна будова більшості яких пов'язана з українською пісенністю.

(виконується фортепіанна мініатюра Я.Степового „Пісня”.)

Хормейстер: Домінуюче місце в творчості українських композиторів в даний період займала вокальна, передусім хорова музика. Вона збагатилася рядом масштабних композицій, репрезентована різноманітними жанровими і драматургічними формами, але провідним залишається фольклорний напрямок.

Вершиною розвитку жанру обробок українських народних пісень стала творчість **Миколи Дмитровича Леонтовича (1877-1921).**

(на екран проектується фотографія М.Леонтовича)

Самобутнє обдарування митця, любов до української пісні спонукали його зосередити свої творчі зусилля переважно на аранжуванні народної пісні, досягши в цьому справжніх мистецьких вершин.

Аранжування (фр. *arranger*-приводити до ладу, упорядковувати) -перекладання музичного твору для іншого складу виконавців. Обробка мелодії для виконання на музичному інструменті або для голосу з супроводом.

(визначення проектується на екран)

Кожна обробка народної пісні у М.Леонтовича є розгорнутим, професійно завершеним мистецьким твором, насиченим нерідко глибоким драматизмом.

Симфонічними обробками називають дві перлини М.Леонтовича «Дударик» і «Щедрик». Цим високохудожнім зразкам належить визначна роль в історії української музики – застосування симфонічного методу опрацювання народної пісні. Народне першоджерело хору «Щедрик» належить до найстаріших зразків українського фольклору. Важко назвати твір, в якому б з такою силою сполучалися змістовність, художність і майстерність. Мелодія хору – однотактовий чотиризвучний мотив, на поліфонічній обробці якого побудований весь твір.

Поліфонія (від гр. *poli* – багато і *fone* –звук) -вид багатоголосся, в якому окремі мелодії мають самостійне значення і самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток.

(визначення проектується на екран.

У запису звучить хоровий твір «Щедрик» М.Леонтовича.)

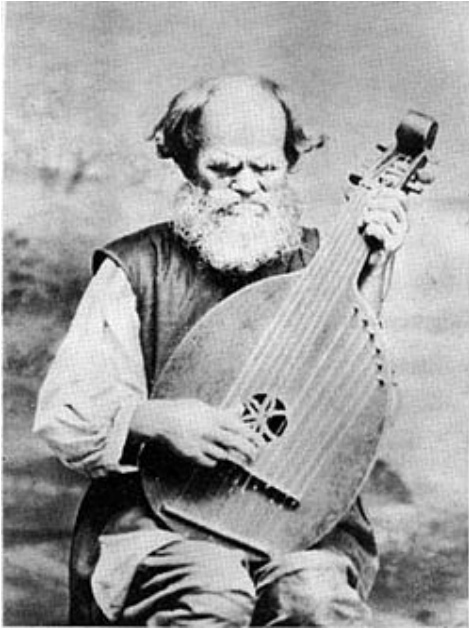
Обробка народної пісні стала жанром плідних художніх концепцій, творчого натхнення, глибоких художніх узагальнень. Було знайдено нові способи образного розкриття, характеристик, здійснено нові типи обробок. Усе це піднесло жанр на небувалу височінь, утворило той мистецький скарб, який успадкували композитори наступних поколінь.

Ведучий: Культурно-освітня та музично-художня робота угруповань демократичної інтелігенції, яскравим представником якої був Б.Грінченко справляли вагомий вплив на суспільне життя України. Бориса Грінченка сучасники називали найвизначнішою постаттю серед літературного покоління 80-90хх років. Завдяки самоосвіті Борис Грінченко досяг вершини людського духу і наукових знань. Він залишається гідним прикладом високої самоорганізації і самовдосконалення. Відповідно до можливостей своєї доби, національним традиціям, Грінченко і його сучасники переосмислили свою

діяльність, розвинувши і спрямувавши її на пробудження національної свідомості народу, піднесення його духовних надбань, відстоювання гідності та самоутвердження в колі сусідніх народів. Всі ці здобутки стали своєрідним пам'ятником славному синові України – Борису Дмитровичу Грінченку, подвижнику, який не хизувався своїми почуттями до неї, а творив в ім'я та великого майбутнього України.

Література:

1. Говдя П.І., Українське мистецтво II пол.. XIX – поч. XX ст./ П.І.Говдя, Б.Б.Лобановський. – К., 1989 – с.5-7.
2. Грінченко Б. Твори в 2-х т. Т.1. Поетичні твори. Оповідання. Повісті. К.: Наукова думка, 1990. – 636с.
3. Історія мистецтва та архітектури кінець XIX - поч. XX ст.- К., 2000.-с.37
4. Історія української архітектури/За ред. В.І.Тимофієва. – К., 2003
5. Історія української музики. Редактор М.М.Гордійчук Т.2 - К.: Наукова думка, 1989.- 464с.
6. Антоніна Мовчун. Борис Грінченко: Феномен великого трударя//Дивослово. - №5. – 2010. – С.44-47.
7. Лідія Корній. Історія української музики. Частина 3. Видавництво МП Коць, Київ-Нью-Йорк, 2001.- 480с.
8. Лавров Ф.І.Кобзар Остап Вересай.-К.: АН УРСР. 1955.-100с.
8. Пархоменко Л.О. Кирило Стеценко.-К.: Музична Україна, 2009.-392с.
9. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн. Упорядник: З.В.Мойсеєнко – Чепелик. – К.: КНУБА, 2000. – С.14,25,50-51,61.

Остап Вересай

Микола Лисенко

Кирило Стеценко

Яків Степовий

Микола Леонтович